

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.

=====

પંજાબ રાજ્ય

વિરુદ્ધ

બલબીર સિંઘ અને અન્યો

ઓક્ટોબર ૨૬, ૨૦૦૪

[ન્યાયમૂર્તિ અરિજીત પસાયત અને ન્યાયમૂર્તિ સી.કે. ઠક્કર]

નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ, ૧૯૮૫: કલમ-૫૦

કલમ-૫૦ ની અનિવાર્યતાઓની પૂર્તતા—આરોપી બળદગાડા પર ખસખસના ડોડા (Poppy husk) ભરેલા કોથળા લઈ જતો મળી આવ્યો—કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓના બિન-પાલનનો બચાવ (દલીલ)—ઠરાવવામાં આવ્યું કે, કલમ ૫૦ વ્યક્તિની અંગઝડતી (Personal search) ના કિસ્સામાં લાગુ પડે છે—હકીકતોને આધારે, અહીં કલમ ૫૦ લાગુ પડતી નથી.

સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ (NDPS), ૧૯૮૫ની કલમ ૧૫ હેઠળ કાર્યવાહી કરવામાં આવી હતી. ફરિયાદ પક્ષનો કેસ એવો હતો કે પોલીસ ટુકડીએ આરોપીઓને બળદગાડા પર

ખસખસના ડોડા (**Poppy husk**) ભરેલા ૧૮ કોથળા લઈ જતા પકડ્યા હતા. ટ્રાયલ કોર્ટ (નિયતી અદાલત) આરોપીઓને ગુના બદલ દોષિત ઠેરવ્યા હતા. જોકે, વડી અદાલતે આરોપીઓની એ દલીલ સ્વીકારી હતી કે આ કાયદાની કલમ ૫૦ ની ફરજિયાત જરૂરિયાતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી, અને તેથી, દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ અને સજા ટકી શકે તેમ નથી.

રાજ્ય દ્વારા દાખલ કરવામાં આવેલી અપીલમાં એવી દલીલ કરવામાં આવી હતી કે, કેસની હકીકતો અને સંજોગોમાં, કોઈ પણ અંગઝડતી સામેલ નહોતી અને વડી અદાલતે એવું ઠરાવવામાં ભૂલ કરી છે કે આ કાયદાની કલમ ૫૦ અહીં લાગુ પડે છે.

અપીલ મંજૂર કરતાં ન્યાયાલયે ઠેરવ્યું કે;

૧. નાર્કોટિક્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ (**NDPS**), ૧૯૮૫ ની કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાતોનું કથિત બિન-પાલન કરવા બદલ આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવાનો વડી અદાલતનો નિર્ણય ન્યાયી ન હતો. કલમ ૫૦ ના માત્ર વાંચનથી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે તે માત્ર વ્યક્તિની અંગઝડતી ના કિસ્સામાં જ લાગુ પડે છે. તે વાહન, કન્ટેનર, બેગ અથવા પરિસરની ઝડતી સુધી વિસ્તરતી નથી.

સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિરુદ્ધ બલદેવ સિંહ (૧૯૯૯) ૬ એસ.સી.સી. ૧૭૫; કલેમા તુમ્બા વિ. મહારાષ્ટ્ર અને અન્ય એક, જે.ટી. (૧૯૯૯) ૮ એસ.સી. ૨૯૩; ગુરબક્ષ સિંહ વિ. હરિયાણા, (૨૦૦૧) ૩ એસ.સી.સી. ૨૮ અને મદન લાલ અને અન્ય એક વિ. હિમાચલ પ્રદેશ, (૨૦૦૩) ૬ સુપ્રિમ ૩૮૨, પર આધાર લેવામાં આવ્યો.

ફોજદારી અપીલી હુકમત: ફોજદારી અપીલ નં. ૧૨૧૮-૧૨૧૮/૨૦૦૪.

કિ. અ. નં. ૩૩૧-એસ.બી. અને ૪૨૬-એસ.બી. ઓફ ૧૯૮૯ માં પંજાબ અને હરિયાણા ઉચ્ચ ન્યાયાલયના તા. ૧૭.૦૯.૨૦૦૩ રોજના ચુકાદા અને હુકમ માંથી.

અપીલકર્તા વતી બીમેય રોય જદ અને અરૂણ કે. સિંહા.

સામાવાળા વતિ દિનેશ વર્મા, સુશ્રી સુરેશ કુમારી અને એ.પી. મોહન્ટી.

ન્યાયાલયનો ચુકાદો **ન્યાયમૂર્તિ અરિજીત પસાયત** દ્વારા જાહેર કરવામાં આવ્યો.

પરવાનગી આપવામાં આવી.

સામાવાળાઓ વિરુદ્ધ નાર્કોટિક ડ્રગ્સ એન્ડ સાયકોટ્રોપિક સબસ્ટન્સ એક્ટ (NDPS), ૧૯૮૫ ની **કલમ ૧૫** હેઠળ કથિત ગુના બદલ કેસ ચલાવવામાં આવ્યો હતો. બિનજરૂરી વિગતો છોડીને, ફરિયાદ પક્ષનું (Prosecution) સંસ્કરણ નીચે મુજબ છે:

૨૮.૬.૧૯૮૭ના રોજ, ઇન્સ્પેક્ટર કમલ સિંહ, હેડ કોન્સ્ટેબલ શમશેર સિંહ, હેડ કોન્સ્ટેબલ સુરજીત સિંહ અને અન્ય પોલીસ અધિકારીઓ સાથે શંકાસ્પદ વ્યક્તિઓની શોધમાં સરકારી જીપમાં મોગાથી તલવંડી દોસાંજ તરફ જઈ રહ્યા હતા. જ્યારે તેઓ તલવંડી ભાંગરિયા-દોસાંજ ચાર રસ્તા પર પહોંચ્યા ત્યારે સામેની બાજુથી એક બળદગાડું આવતું દેખાયું. આરોપી સુખવિંદર સિંહ તે ગાડું ચલાવી રહ્યો હતો, જ્યારે તેની સાથેના અન્ય આરોપીઓ કુલદીપ સિંહ અને બલબીર સિંહ ગાડામાં ભરેલા કોથળા પર બેઠા હતા. પોલીસ ટુકડીએ આરોપી સુખવિંદર સિંહને ગાડું રોકવા કહ્યું. આરોપી કુલદીપ સિંહ અને બલબીર સિંહ ભાગી ગયા, જ્યારે આરોપી સુખવિંદર સિંહ સ્થળ પર જ ઝડપાઈ ગયો. ગાડાની તપાસ કરતા તેમાંથી ખસખસના ડોડા (Poppy husk) ભરેલા ૧૮ કોથળા મળી આવ્યા હતા. આરોપી સુખવિંદર સિંહે જણાવ્યું હતું કે તે દરેક કોથળાનું

વજન ૪૫ કિલો હતું. દરેક કોથળામાંથી ૨૫૦ ગ્રામ ખસખસના ડોડા નમૂના (Sample) તરીકે લેવામાં આવ્યા હતા. નમૂનાઓ અને બાકીના પદાર્થ ધરાવતા કોથળાઓને અલગથી સીલ કરવામાં આવ્યા હતા અને રિકવરી મેમો (આંક પી. સી.) દ્વારા કબજે લેવામાં આવ્યા હતા, જેના પર હેડ કોન્સ્ટેબલ સુરજીત સિંહની સાક્ષી તરીકે સહી લેવામાં આવી હતી. સીલનો ઉપયોગ કર્યા પછી, તે હેડ કોન્સ્ટેબલ સુરજીત સિંહને સોંપવામાં આવ્યું હતું.

સીલની નમૂનાની છાપ (આંક પી.૧૯) તૈયાર કરવામાં આવી હતી. ગાડું પાછા એ જ મેમો (આંક પી. સી.) દ્વારા કબજે લેવામાં આવ્યું હતું. ઇન્સ્પેક્ટરે પોલીસ સ્ટેશનમાં રુકા (આંક પી.એસ.) મોકલ્યો, જેના આધારે એફ.આઈ.આર. (PB/I) નોંધવામાં આવી હતી. ઘટના સ્થળનો નકશો (આંક પી.સી.) તૈયાર કરવામાં આવ્યો હતો. સાક્ષીઓના નિવેદનો નોંધવામાં આવ્યા હતા. પાછા ફરતી વખતે દુનેકે ગામની સો-મિલ પર કોથળાઓનું વજન કરવામાં આવ્યું હતું. પોલીસ સ્ટેશન પરત ફરીને ઇન્સ્પેક્ટરે સીલબંધ મુદ્દામાલ સુખદેવ સિંહ પાસે જમા કરાવ્યો હતો. એફ.આઈ.આર.ની નકલો અને વાયરલેસ મેસેજ ઉચ્ચ સત્તાધિકારીઓને મોકલવામાં આવ્યા હતા. જે આરોપીઓ કુલદીપ સિંહ અને બલબીર સિંહ ઘટના સ્થળેથી ભાગી ગયા હતા, તેમની બાદમાં અનુક્રમે ૨૩.૭.૧૯૮૯ અને ૨૪.૭.૧૯૮૯ના રોજ પોલીસ દ્વારા ધરપકડ કરવામાં આવી હતી.

તપાસ પૂર્ણ થયા બાદ ચાર્જશીટ (આરોપનામું) રજૂ કરવામાં આવ્યું હતું. ઇલાકા મેજિસ્ટ્રેટ, મોગા દ્વારા આ કેસને આ કાયદાની કલમ ૧૫ હેઠળ ટ્રાયલ

માટે સેશન્સ કોર્ટમાં મોકલવામાં (Commit) આવ્યો હતો. આરોપીઓ વિરુદ્ધ આરોપો ઘડવામાં આવ્યા હતા. આરોપીઓએ પોતે નિર્દોષ હોવાનું જણાવ્યું અને ટ્રાયલની માંગણી કરી.

પોતાના આરોપો સાબિત કરવા માટે, ફરિયાદ પક્ષે બે સાક્ષીઓની તપાસ કરી અને કેટલાક દસ્તાવેજો આંકે પાડવામાં આવ્યા. આરોપી સુખવિંદર સિંહે એવી દલીલ કરી હતી કે ઇન્સ્પેક્ટર કમલ સિંહ (ફરિયાદ પક્ષના સાક્ષી નં. ૨) ને તેની સાથે દુશ્મનાવટ હતી કારણ કે તેને તેના સંબંધીઓ સાથે જમીનનો વિવાદ હતો. આરોપી બલબીર સિંહે પણ સમાન દલીલ કરી હતી. નિર્દોષતાના બચાવને મજબૂત કરવા માટે ત્રણ સાક્ષીઓની તપાસ કરવામાં આવી હતી. રેકૉર્ડ પરના પુરાવાઓ અને આ કાયદાની વિવિધ ફરજિયાત જરૂરિયાતોનું પાલન ન થયું હોવાની દલીલોને ધ્યાનમાં લીધા પછી, ટ્રાયલ કોર્ટે આરોપીઓને ગુનેગાર ઠેરવ્યા અને તેમને ૧૦ વર્ષની કેદ અને પ્રત્યેકને ૧ લાખ રૂપિયાનો દંડ ફટકાર્યો. દંડ ન ભરે તો વધુ બે વર્ષની સખત કેદ ભોગવવાની શરત પણ રાખવામાં આવી હતી.

આરોપી સુખવિંદર સિંહ અને બલબીર સિંહને સજા ભોગવવા માટે કસ્ટડીમાં લેવાનો નિર્દેશ આપવામાં આવ્યો હતો. આરોપી કુલદીપ સિંહ ગેરહાજર હતો અને તેથી, ફોજદારી કાર્યરીતિ સંહિતા, ૧૯૭૩ ની કલમ ૩૫૩ (૬) હેઠળ ચુકાદો જાહેર કરવામાં આવ્યો હતો. ચીફ જ્યુડિશિયલ મેજિસ્ટ્રેટ, ફરીદકોટને તેની ધરપકડ કરવા અને સજાના વોરંટની બજવણી કરવા વિનંતી કરવામાં આવી હતી.

આરોપીઓ દ્વારા પંજાબ અને હરિયાણા વડી અદાલત સમક્ષ અપીલ નં. ૩૩૧ એસ.બી./૧૯૮૯ અને ૪૨૬ એસ.બી./૧૯૮૯ દાખલ કરવામાં આવી હતી. વડી અદાલત સમક્ષ માત્ર એક જ મુદ્દો રજૂ કરવામાં આવ્યો હતો કે આ કાયદાની કલમ ૫૦ ની ફરજિયાત જરૂરિયાતોનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. રાજ્યના વિદ્વાન વકીલ દ્વારા આ દલીલનો વિરોધ એવા આધારે કરવામાં આવ્યો હતો કે આ કાયદાની કલમ ૫૦ ની જોગવાઈઓનું પાલન કરવાની કોઈ જરૂર નહોતી, કારણ કે ઝડતી (Search) કોથળાઓની કરવામાં આવી હતી, કોઈ વ્યક્તિની નહીં. વડી અદાલતે એવું ઠરાવ્યું કે આરોપીઓ ખસખસના કોથળાઓ પર બેઠા હતા. જ્યારે બે આરોપીઓ ઘટના સ્થળેથી ભાગી ગયા, ત્યારે તપાસ કરનાર અધિકારીને શંકા ગઈ જ હશે કે કોથળાઓમાં પ્રતિબંધિત પદાર્થ (Contraband) છે અને તેથી, તપાસ કરનાર અધિકારી માટે આ કાયદાની કલમ ૫૦ ની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કરવું અનિવાર્ય (Incumbent) હતું. અદાલતે એવું ઠરાવ્યું કે કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાતોનું પાલન ન થયું હોવાથી, અગાઉ નોંધાયેલ દોષિત ઠેરવવાનો આદેશ અને સજા ટકી શકે તેમ નથી.

અપીલના સમર્થનમાં, અપીલકર્તાના વિદ્વાન વકીલ શ્રી બિમલ રોય જાહેર રજૂઆત કરી હતી કે: વડી અદાલતે એવું ઠરાવીને ગંભીર ભૂલ કરી છે કે આ કેસની હકીકતોમાં કલમ ૫૦ લાગુ પડે છે, કારણ કે આમાં કોઈ પણ અંગઝડતી સામેલ નહોતી.

તેના જવાબમાં, પ્રતિવાદી નં. ૧ અને ૨ ના વિદ્વાન વકીલે રજૂઆત કરી હતી કે: વડી અદાલતે આ અદાલતના સ્ટેટ ઓફ પંજાબ વિરુદ્ધ બલદેવ સિંહ,

[૧૯૯૯] ૬ એસ.સી.સી. ૧૭૨ ના ચુકાદા પર આધાર રાખીને યોગ્ય રીતે જ ઠરાવ્યું છે કે કેસની હકીકતો મુજબ આ કાયદાની કલમ ૫૦ ની ફરજિયાત જોગવાઈઓનું પાલન કરવામાં આવ્યું નથી. તે સ્થિતિમાં, વડી અદાલતનો ચુકાદો યોગ્ય (In order) છે. અહીં એ નોંધવું જરૂરી છે કે વડી અદાલત એ જોવામાં નિષ્ફળ રહી છે કે પ્રતિવાદી કુલદીપ સિંહ નોટિસની બજવણી થઈ હોવા છતાં હાજર થયા નથી.

જ્યાં સુધી કલમ ૫૦ ની પૂર્તતાને લાગેવળગે છે, ઉક્ત જોગવાઈઓ નીચે મુજબ વંચાણે છે.

“૫૦. સંજોગો કે જે હેઠળ કોઈ વ્યક્તિની ઝડતી કરવાની રહે.

(૧) જ્યારે કલમ ૪૨ હેઠળ યોગ્ય રીતે અધિકૃત કરાયેલ કોઈપણ અધિકારી, કલમ ૪૧, કલમ ૪૨ અથવા કલમ ૪૩ ની જોગવાઈઓ હેઠળ કોઈ વ્યક્તિની ઝડતી લેવાના હોય, ત્યારે જો આવી વ્યક્તિ માંગણી કરે તો, તે અધિકારીએ આવી વ્યક્તિને બિનજરૂરી વિલંબ કર્યા વિના કલમ ૪૨ માં દર્શાવેલ કોઈપણ વિભાગના નજીકના રાજપત્રિત અધિકારી અથવા નજીકના મેજિસ્ટ્રેટ પાસે લઈ જવાના રહેશે.

(૨) જો આવી માંગણી કરવામાં આવે, તો તે અધિકારી તે વ્યક્તિને ત્યાં સુધી અટકાયતમાં રાખી શકે છે જ્યાં સુધી તે તેને પેટા-કલમ (૧) માં ઉદ્દેખિત ગેઝેટેડ ઓફિસર અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ લાવી ન શકે.

(૩) જે ગેઝેટેડ ઓફિસર (રાજપત્રિત અધિકારી) અથવા મેજિસ્ટ્રેટ સમક્ષ આવી કોઈપણ વ્યક્તિને લાવવામાં આવે, જો તેઓને ઝડતી માટે કોઈ વાજબી કારણ ન જણાય, તો તેઓ તે વ્યક્તિને તરત જ છોડી મૂકશે, પરંતુ અન્યથા તેઓ ઝડતી કરવાનો નિર્દેશ આપશે.

(૪) કોઈપણ મહિલાની ઝડતી (Search), મહિલા સિવાય અન્ય કોઈ પણ વ્યક્તિ દ્વારા કરી શકાશે નહીં.”

કલમ ૫૦ ના કેવળ વાંચન થી જ સ્પષ્ટ થાય છે કે તે માત્ર વ્યક્તિની અંગઝડતી ના કિસ્સામાં જ લાગુ પડે છે. તે વાહન, કન્ટેનર, બેગ અથવા પરિસરની ઝડતી સુધી વિસ્તરતી નથી. જુઓ: *કલેમા તુમ્બા વિરુદ્ધ મહારાષ્ટ્ર રાજ્ય અને અન્ય, JT ૧૯૯૯ (૮) SC ૨૯૩, બલદેવ સિંહનો કેસ (ઉપર મુજબ), ગુરબક્ષ સિંહ વિરુદ્ધ હરિયાણા રાજ્ય, [૨૦૦૧] ૩ એસ.સી.સી. ૨૮.* કલમ ૫૦ ની ભાષા સ્પષ્ટપણે સૂચવે છે કે આ ઝડતી વ્યક્તિના સંદર્ભમાં હોવી જોઈએ, જે પરિસર, વાહનો અથવા વસ્તુઓની ઝડતી કરતા અલગ (Contrasted) છે. આ સ્થિતિ બંધારણીય બેંચ દ્વારા *બલદેવ સિંહના કેસ* માં શંકા વિના સ્પષ્ટ કરી દેવામાં આવી હતી. ઉપરોક્ત સ્થિતિને જોતા, આ કાયદાની કલમ ૫૦ ના બિન-પાલન અંગેની દલીલ પણ પાયા વિહોણી છે.

સમાન પ્રશ્નની તપાસ **મદન લાલ અને અન્ય વિરુદ્ધ હિમાચલ પ્રદેશ રાજ્ય, [૨૦૦૩] ૬ સુપ્રીમ ૩૮૨** માં કરવામાં આવી હતી.

કાયદાકીય સ્થિતિના ઉપરોક્ત વિશ્લેષણને ધ્યાનમાં લેતા, અનિવાર્ય નિષ્કર્ષ એ છે કે આ કાયદાની કલમ ૫૦ ની જરૂરિયાતોના કથિત બિન-પાલન બદલ આરોપીઓને નિર્દોષ જાહેર કરવાનો વડી અદાલતનો નિર્ણય ન્યાયી ન હતો. અપીલો મંજૂર કરવામાં આવે છે. પ્રતિવાદીઓને નિર્દેશ આપવામાં આવે છે કે તેઓ બાકીની સજા ભોગવવા માટે, જો કોઈ હોય તો, તાત્કાલિક કસ્ટડીમાં શરણાગતિ સ્વીકારે.

અપીલ મંજૂર.

This judgment has been translated using AI Tool – SUVAS.

=====

અસ્વીકરણ: સ્થાનિક ભાષામાં અનુવાદિત આ ચુકાદા/હુકમનો હેતુ પક્ષકારોને તેમની ભાષામાં જાણકારી ઉપલબ્ધ કરાવવા માત્રનો છે અને તેનો અન્યથા ઉપયોગ થઈ શકશે નહિ. અન્ય તમામ વ્યવહારિક તેમજ સરકારી ઉદ્દેશો માટે મૂળ અંગ્રેજી ચુકાદો/હુકમ જ પ્રમાણિત અને માન્ય રહેશે.

DISCLAIMER: The translated judgment in vernacular language is meant for the restricted use of the litigant to understand it in his/ her language and may not be used for any other purpose. For all practical and official purposes, the English version of the judgment shall be authentic and shall hold the field for the purpose of execution and implementation.